

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ REGIONLARININ XARİCİ MƏDƏNİ VƏ İQTİSADI ƏLAQƏLƏRDƏ İŞTİRAKININ QANUNVERİCİLİK BAZASI

Nəzrin Kəriomova¹

<https://orcid.org/0000-0002-6905-5128>

¹Azərbaycan Dillər Universiteti, Bakı, Azərbaycan.

*Yazılışan müəllif: lilia.ahmedova@mail.ru; Tel.: +994557071294

XÜLASƏ

Təqdim olunan məqalədə Azərbaycan Respublikası regionlarının xarici mədəni və iqtisadi əlaqələrdə iştirakının bəzi normativ və siyasi-hüquqi aspektləri araşdırılır. Bu sahədə normativ aktların və mövcud reallıqların təhlili belə qənaətə gəlməyə imkan verdi ki, Azərbaycanın qoşulduğu ikitərəfli və çoxtərəfli müqavilə və sazişlər ölkəmizin regionlarının transsərhəd və regionlararası əməkdaşlığı üçün geniş imkanlar açır. Ölkənin üzərinə götürdüyü çoxşaxəli beynəlxalq öhdəliklər regionların sosial-iqtisadi inkişafı, mədəni layihələrin həyata keçirilməsi, Azərbaycanın və onun regionlarının dünyada tanınması üçün əlverişlidir. Aparılmış təhlillər deməyə imkan verir ki, Azərbaycan Respublikasının unitar quruluşu onun regionlarının beynəlxalq əməkdaşlıqda müstəqil qurumlar kimi deyil, Azərbaycan dövlətçiliyinin üzvi tərkib hissələri kimi iştirakını müəyyən edir. Bu, müəyyən tarixi, siyasi və coğrafi şəraitə və səbəblərə görə fərqli hüquqi və dövlət statusuna malik olan Naxçıvan Muxtar Respublikasına da aiddir. Muxtar respublika öz statusuna görə Azərbaycanın digər bölgələri ilə müqayisədə daha geniş hüquq və səlahiyyətlərə malik olsa da, onun xarici əlaqələri Azərbaycan qanunvericiliyi ilə kifayət qədər dəqiq müəyyən edilib. Təqdim olunan faktlardan da belə nəticə çıxır ki, Naxçıvan beynəlxalq əməkdaşlıq məsələlərində müstəsna olaraq Azərbaycanın xarici siyasət strategiyasına uyğun fəaliyyət göstərir.

Açar sözlər: *Azərbaycan Respublikasının regionları, Naxçıvan Muxtar Respublikası, xarici əlaqələr, qanunvericilik, beynəlxalq müqavilələr və sazişlər*

GİRİŞ

Təsadüfi deyil ki, dövlətlərin hər hansı inteqrasiya birliyi çərçivəsində regionlararası və transsərhəd əməkdaşlığın çoxtərəfli dövlətlərarası hüquqi və qanunvericilik bazasının yaradılması prioritet hesab olunur. Qlobal regionallaşma şəraitində, müxtəlif dövlətlərin əraziləri arasında birbaşa əlaqələrin müasir iqtisadi həyatın adi hadisəsinə çevrildiyi bir şəraitdə MDB üzvü olan dövlətlərin regionlarında və sərhədyanı ərazilərində davamlı iqtisadi artım və dövlətlərdə əhalinin həyat səviyyəsinin yaxşılaşdırılması məqsədilə birlik çərçivəsində regionlararası və transsərhəd

münasibətlərin inkişafı üçün hüquqi baza yaradılmışdır. Hüquqi mexanizmlər xarici və yerli kapitalın regionlara axınma, regionda biznesin uğurlu inkişafına və çiçəklənməsinə şərait yaratmalıdır.

Ötən illər ərzində sərhədyanı əməkdaşlığın inkişafı məqsədi güdən bir sıra ikitərəfli sazişlər imzalanmışdır ki, aşağıda onlardan bəziləri sadalanır.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin "Azərbaycan Respublikası Dövlət Sərhədinin buraxılış məntəqələrində sərhəd bazarlarının yaradılması və fəaliyyəti qaydaları haqqında" 13 fevral 1995-ci il tarixli qərarı [5, s. 150-151].

"Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Rusiya Federasiyası Hökuməti arasında Azərbaycan Respublikası və Rusiya Federasiyasının sərhədyanı rayonlarında əməkdaşlıq haqqında" sazişin bağlanması ilə əlaqədar Rusiya Federasiyası Hökuməti ilə danışıqlar aparmaq üçün Azərbaycan Respublikasının hökumət nümayəndə heyəti haqqında Azərbaycan Respublikası prezidentinin 1999-cu il 12 mart tarixli sərəncamı.

Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Rusiya Federasiyası Hökuməti arasında sərhəd nümayəndələrinin fəaliyyəti haqqında 2002-ci il 25 yanvar tarixli Saziş [5, s. 159];

Azərbaycanın şəhərləri və regionları ilə ayrı-ayrı ölkələrin şəhər və regionları arasında müxtəlif sahələrdə əməkdaşlığa dair bir sıra razılaşmalar imzalanmışdır. Belə ki, Bakı şəhəri ilə Minsk şəhəri (18 noyabr 1996-cı il; 8 avqust 2001-ci il; 17 dekabr 2001-ci il), Tbilisi şəhəri (18 fevral 1997-ci il), Ulyanovsk vilayəti (16 may 1997-ci il; 11 aprel 1998-ci il), Moskva şəhəri (13 iyun və 17 iyun 1997-ci il), Kiyev şəhəri (12 sentyabr 1997-ci il), Saratov şəhəri (15 avqust 1998-ci il), Sankt-Peterburq şəhəri (22 avqust 1998-ci il), Kazan şəhəri (7 avqust 2003-cü il), Kiyev vilayətinin İrpen şəhəri (27 iyun 2003-cü il), Astana şəhəri (1 mart 2004-cü il), Daşkənd şəhəri (23 mart 2004-cü il); Sumqayıt şəhəri ilə Belorusun Mogilyov şəhəri (15 may 2008-ci il), Qzaxıstanın Aktau şəhəri (2 oktyabr 2009-cu il), Rusiyanın Nevinnimisk şəhəri (4 oktyabr 2014-cü il); İsmayılı rayonu ilə Minsk vilayətinin Nesvijsk rayonu (2008-ci ildə), Gəncə ilə Ukraynanın Volın vilayəti (9 aprel 2009-cu il), Belorusun Qomel şəhəri (21 noyabr 2013-cü il); Şəki ilə Belorusun Slutsk rayonu (12 noyabr 2009-cu il), Bakının Xətai rayonu ilə Minsk şəhərinin Lenin rayonu (2 iyul 2012-ci il), Naxçıvan şəhəri ilə Brest şəhəri (28 avqust 2012-ci il), Qəbələ rayonu ilə Ukraynanın Roven vilayəti (18 noyabr 2013-cü il) arasında iqtisadi və sosial-mədəni sahələrdə əməkdaşlıq haqqında razılaşmalar [8].

Beynəlxalq hüquq çərçivəsində regionlar arasında qarşılıqlı fəaliyyətin hüquqi bazasını müəyyən edən fundamental sənəd 21 may 1980-ci il tarixli ərazi icmaları və ya hakimiyyət orqanları arasında Transsərhəd Əməkdaşlıq haqqında Avropa Konvensiyasıdır. Konvensiyanın hər bir Razılığa gələn Tərəfi ərazi icmaları və hakimiyyət orqanları arasında transsərhəd əməkdaşlığı təşviq etməyi və transsərhəd əməkdaşlığa mane ola biləcək hüquqi, inzibati və texniki problemlərin həllinə kömək etməyi öhdəsinə götürür. Konvensiya transsərhəd əməkdaşlığı asanlaşdırmaq məqsədinə xidmət edir və bu sahədə milli qanunvericiliyin yaradılmasına kömək edir. Konvensiyanın iştirakçısı olan 33 Avropa

dövləti var. Konvensiyaya transsərhəd əməkdaşlıq orqanının yaradılması imkanını müəyyən edən 9 noyabr 1995-ci il tarixli Protokol və “regionlararası əməkdaşlıq” anlayışını müəyyən edən 5 may 1998-ci il tarixli 2 nömrəli Protokol əlavə edilmişdir. Azərbaycan Respublikası bu konvensiyayı 30 mart 2004-cü ildə ratifikasiya etmişdir [9, s.11-12].

Əslində MDB-yə üzv dövlətlərin regionlararası və sərhədyanı əməkdaşlığı ikitərəfli əlaqələr formatında həyata keçirilir. MDB-yə üzv dövlətlərin regionlararası və sərhədyanı əməkdaşlığının konsepsiyası MDB Hökumət Başçıları Şurasının 15 sentyabr 2004-cü il tarixli iclasında təsdiq edilmişdir. Konsepsiya MDB-yə üzv dövlətlərin ikitərəfli regionlararası və transsərhəd əməkdaşlığının təcrübəsi nəzərə alınaraq MDB-nin iştirakçısı olan dövlətlərin icra hakimiyyəti orqanlarının və onların subyektlərinin, yerli özünüidarəetmə orqanlarının, habelə təşkilatların və vətəndaşların regionlararası və sərhədyanı əməkdaşlıq sahəsində fəaliyyətlərinin məqsəd, prinsip və prioritetlərini müəyyən edir. Konsepsiyaya uyğun olaraq, regionlararası və transsərhəd əməkdaşlığın əsas vəzifələri aşağıdakılardır: MDB iştirakçısı olan dövlətlərin regionlarının və sərhədyanı ərazilərinin əhalisi, hakimiyyət orqanları və işgüzar dairələri arasında etimad, qarşılıqlı anlaşma və mehriban qonşuluq mühitinin yaradılması; qarşılıqlı faydalı ticarətin həcmünün artırılmasının stimullaşdırılması, MDB-yə üzv dövlətlərin regionları və sərhədyanı əraziləri arasında iqtisadi, mədəni və humanitar əlaqələrin inkişaf etdirilməsi və möhkəmləndirilməsi; mədəni irsin qorunması; maraqlı dövlət orqanları, işgüzar dairələr və əhali qrupları, o cümlədən dövlət sərhədləri ilə ayrılmış etnik icmalar arasında qarşılıqlı əlaqənin sadələşdirilməsi, sərhəd zonasında və xaricdə yaşayan soydaşlara dəstək; sərhədyanı ərazilərdə və regionlarda iqtisadi və sosial infrastrukturun yaradılması və səmərəli inkişafı; sərhədboyu ərazilərin və regionlarının istehsal-sosial bazasından istifadənin səmərəliliyinin artırılması və s. Konsepsiyanın həyata keçirilməsi üzrə 2009-cu ilədək olan dövr üçün nəzərdə tutulmuş tədbirlər planı ticarət-iqtisadi əməkdaşlığı, transsərhəd xarakterli aktual problemlərin həllini və informasiya sahəsində əməkdaşlığı səciyyələndirən üç bölmədən ibarətdir [9, s.13-15].

Azərbaycan Respublikası Müstəqil Dövlətlər Birliyinə üzv dövlətlərin regionlararası və transsərhəd əməkdaşlığı konsepsiyasını aşağıdakı şərtlərlə imzaladı: Azərbaycan Respublikası Müstəqil Dövlətlər Birliyinə üzv dövlətlərin regionlararası və transsərhəd əməkdaşlığı Konsepsiyası və Konsepsiyanın həyata keçirilməsi üzrə 2009-cu ilədək Tədbirlər Planının həyata keçirilməsində milli qanunvericiliyə uyğun olaraq və dövlətin maraqlarına zidd olmayan çərçivədə iştirak edir; bu Sazişdə nəzərdə tutulmuş hüquq, öhdəlik və müddələrin heç biri Azərbaycan Respublikası tərəfindən Ermənistan Respublikasına münasibətdə qəbul edilməyəcəkdir; Azərbaycan Respublikası istənilən vaxt bu müqavilənin 2-ci bəndini dəyişdirmək və ya çıxarmaq hüququnu özündə saxlayır, bu barədə digər tərəflər yazılı şəkildə məlumatlandırılacaqlar [9, s.125].

2010-cu il martın 10-da Rusiya Federasiyası və Azərbaycan Respublikasının sərhədyanı ərazilərində daxili işlər orqanları (polis) arasında operativ qarşılıqlı fəaliyyətin razılaşdırılması və

əlaqələndirilməsi məqsədilə Rusiya-Azərbaycan işçi qrupunun iclası keçirilmişdir. Əldə olunmuş razılıqlara uyğun olaraq, 2010-cu il aprelin 6-dan 12-dək sərhəd bölgəsində əməliyyat vəziyyətinin yaxşılaşdırılması, Azərbaycan ərazisindən mütəşəkkil cinayətkar qrupların maliyyə və digər resurslarının kanallarının qarşısının alınması məqsədi ilə “Sərhəd-səddi” xüsusi əməliyyatı keçirilib. 2010-cu il dekabrın 6-da və 2011-ci ilin oktyabrın 3-4-də Quba şəhərində Rusiya Daxili İşlər Nazirliyi ilə Azərbaycan Daxili İşlər Nazirliyi arasında sərhədyanı əməkdaşlığın təmin edilməsi sahəsində transsərhəd əməkdaşlığın təkmilləşdirilməsi məsələlərinə dair görüş keçirilmişdir. ictimai təhlükəsizlik və transsərhəd mütəşəkkil cinayətkarlıqla mübarizə üzrə Rusiya-Azərbaycan ixtisaslaşmış işçi qrupunun növbəti iclasları keçirilmişdir. Sərhəd məsələləri üzrə Rusiya-Azərbaycan əməkdaşlığının inkişafı üçün əsas Rusiya Federasiyası Hökuməti ilə Azərbaycan Respublikası Hökuməti arasında təbii və texnogen xarakterli fəvqəladə halların qarşısının alınması və onların nəticələrinin aradan qaldırılması sahəsində əməkdaşlıq haqqında 9 yanvar 2001-ci il tarixli sazişdir [6, s. 51-53].

2004-cü il yanvarın 29-da dövlət sərhədinin Rusiya-Azərbaycan bölməsində iki dövlət arasında insanların fasiləsiz gediş-gəlişini və yüklərin daşınmasını daha dəqiq təşkil etməyə imkan verən Yaraq-Qazmalar (Dağıstan) buraxılış məntəqəsi açılıb. Bu, Rusiya-Azərbaycan iqtisadi əməkdaşlığı üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edir, çünki Rusiya ilə Azərbaycan arasında yüklərin 90%-ə qədəri Dağıstan ərazisindən keçir.

Rusiya tərəfinin Dağıstan Respublikasının Rutul rayonu ərazisindəki Dindidağ aşırımında Rusiya-Azərbaycan sərhədindən buraxılış məntəqəsinin açılması və ona “piyada, ikitərəfli sərhəd keçid məntəqəsi” statusunun verilməsi ilə bağlı sualına cavab olaraq sadələşdirilmiş qaydada”, Azərbaycan tərəfi rəsmi razılıq verib. Rusiya Federasiyası, ilk növbədə Dağıstan və Azərbaycan Respublikası arasında sərhəd əlaqələrinin inkişafı, o cümlədən sərhəd mühafizəsi sahəsində və gömrük xətti boyunca əlaqələndirilmiş fəaliyyətin həyata keçirilməsi məsələlərinə Rusiya-Azərbaycan Hökumətlərarası Şurasının iclaslarında dəfələrlə baxılıb. 1995-ci il oktyabrın 7-də insanların, nəqliyyat vasitələrinin və malların dövlət sərhədindən keçməsi üçün müvafiq şəraitin yaradılması məqsədi ilə Rusiya Federasiyası ilə Azərbaycan Respublikası arasında dövlət sərhədindən buraxılış məntəqələri haqqında hökumətlərarası saziş imzalanmışdır [5, s.52-53].

Azərbaycan Respublikası Gənclər, İdman və Turizm Nazirliyinin dəstəyi ilə Tambov, Stavropol, Yekaterinburq, Nijni Novqorod və bir sıra digər şəhərlərdə “Azərbaycanın regionları” turizm sərgiləri keçirilmişdir [5, s.56].

Hazırda MDB-də regionlararası və transsərhəd əməkdaşlığın dövlətlərarası hüquqi bazasının əsasını Azərbaycan Respublikası, Ermənistan Respublikası, Belarus Respublikası, Qazaxıstan Respublikası, Qırğızıstan Respublikası, Moldova, Rusiya Federasiyası, Tacikistan Respublikası və Ukrayna Respublikası tərəfindən imzalanmış MDB Hökumət Başçıları Şurasının 15 sentyabr 2004-cü il tarixli qərarı ilə təsdiqlənmiş Müstəqil Dövlətlər Birliyinə üzv dövlətlərin regionlararası və

transsərhəd əməkdaşlığı Konsepsiyası [5, s.8], 2008-ci ilin oktyabrın 10-da Bişkekdə imzalanmış “Müstəqil Dövlətlər Birliyinin üzv dövlətlərinin sərhədyanı əməkdaşlığı haqqında” [3], habelə «Müstəqil Dövlətlər Birliyinə üzv dövlətlərin regionlararası əməkdaşlığı haqqında» konvensiyalar təşkil edir. “MDB dövlətlərinin sərhədyanı əməkdaşlığı haqqında konvensiyaya” əsasən, sərhədyanı əməkdaşlıq “sərhədyanı ərazilər arasında xoş qonşuluq münasibətlərinin möhkəmləndirilməsinə və təşviqinə yönəlmiş uzlaşdırılmış fəaliyyət, bu məqsədlərə nail olmaq üçün Tərəflərin qanunvericiliyinə müvafiq qaydada zəruri olan sazişlərin bağlanması” kimi səciyyələndirilmişdir.

Müstəqil Dövlətlər Birliyinə üzv dövlətlərin regionlararası əməkdaşlığı haqqında 16 sentyabr 2016-cı il tarixli Konvensiyası birliyə üzv dövlətlərin regionlarında azad (xüsusi) iqtisadi zonaların yaradılmasını; regionlarda yaşayan soydaşlara humanitar əlaqələrin qorunub saxlanmasında və genişləndirilməsində dəstəyin göstərilməsini; investisiya layihələrinin həyata keçirilməsini; energetika və sənaye sahəsində istehsalat-texniki əməkdaşlıq, o cümlədən birgə proqramların işlənilib hazırlanması və həyata keçirilməsini; kənd təsərrüfatı və ərzaq təminatını; nəqliyyatın, nəqliyyat rabitəsinin və infrastrukturunun inkişafı, nəqliyyat xidmətlərinin göstərilməsini; hüquq-mühafizə fəaliyyətində, o cümlədən ictimai asayişin qorunmasında, cinayətlərin qarşısının alınmasında və mübarizədə, o cümlədən qaçaqmalçılıq və qeyri-qanuni miqrasiyaya qarşı mübarizədə əməkdaşlığı; idman, turizm, təhsil, elm və humanitar sahələrdə əməkdaşlığı; gənclərin əməkdaşlığının bütün formalarının dəstəklənməsi və inkişafı, gənclərin problemlərinin həllinə yönəlmiş beynəlxalq layihə və proqramların həyata keçirilməsində iştirakı; tarixi-mədəni irs obyektlərinin mühafizəsi və istifadəsi üzrə proqramların işlənilib hazırlanması və həyata keçirilməsini; ticarət və yarmarka fəaliyyətini və s. sahələrdə əməkdaşlığı nəzərdə tuturdu [4].

Regionlararası əməkdaşlığı təşkil etmək və əlaqələndirmək məqsədilə MDB ölkələrində qarşılıqlı fəaliyyətin konkret sahələrində hökumətlərarası komissiyalar fəaliyyət göstərirlər. Bu komissiyalar, alt komissiyalar, komitələr və alt komitələri özündə birləşdirən mürəkkəb struktura malikdirlər. 2014-cü il üçün Azərbaycan Respublikasının 7 regionu regionlararası əməkdaşlığı tənzimləyən ikitərəfli sazişlərdə iştirak edirdi [7].

Regionlararası və sərhəd əməkdaşlığı şərtlərinin hüquqi tənzimlənməsini inkişaf etdirmək məqsədilə MDB Üzv Dövlətlərinin Parlamentlərarası Assambleyası “Sərhədlərarası əməkdaşlıq haqqında” və “Regionlararası əməkdaşlıq haqqında” nümunəvi qanunlar hazırlayıb qəbul etmişdir [7].

Rusiya ilə Azərbaycan arasında ikitərəfli iqtisadi əlaqələrin müsbət cəhəti ondan ibarətdir ki, onlar Rusiyanın ayrı-ayrı regionları ilə də inkişaf edir. Rusiya Federasiyasının 85 subyektindən 78-i Azərbaycanla iqtisadi əlaqələrdə iştirak edir [10, s.56].

2021-ci il iyunun 15-də Azərbaycan və Türkiyə prezidentləri İ.Əliyev və T.Ərdoğan Qarabağın Şuşa şəhərində Şuşa Bəyannaməsini imzaladılar. Bu sənədin imzalanmasında məqsəd Azərbaycan və Türkiyə arasında münasibətləri gücləndirməkdir. Bəyannamənin vacib istiqamətlərdən biri də

intellektual texnologiyalardan istifadə etməklə beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərinin Azərbaycan-Türkiyə hissələrində tranzit və nəqliyyat potensialının daha da inkişaf etdirilməsi, Azərbaycan və Türkiyəni birləşdirən Zəngəzur dəhlizinin açılması, regionda nəqliyyat-kommunikasiya əlaqələrinin bərpası və beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərinin inkişafının təşviqidir. Zəngəzur dəhlizi iqtisadi baxımdan nominal ÜDM-i 1,1 trilyon ABŞ dollarından çox olan türkdilli ölkələri birləşdirməklə yanaşı, həm də Azərbaycan Respublikasının strateji əhəmiyyətini artıracaq. Dəhliz Naxçıvanın Azərbaycanın əsas ərazisindən bu nəqliyyat dəhlizlərinə çıxışını təmin edəcək.

Türkiyə ilə Azərbaycan arasında imzalanmış bəyannamə Qarabağın tarixi irsi qorunmaqla müasir standartlara uyğun bərpa olunacaq turizm potensialının dirçəldilməsi və artırılması üçün böyük əhəmiyyət kəsb edəcək. İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə yeni yol infrastrukturunun yaradılması və Zəngəzur dəhlizinin istifadəyə verilməsi iqtisadiyyatın bir sıra digər sahələri kimi turizmin də daha da inkişafına müsbət təsir göstərəcək. Təcrübə göstərir ki, istənilən turizm bölgəsinə turist axınına şərait yaradan rahat yol infrastrukturudur. Turizm baxımından Şuşanın, Kəlbəcərin, Laçının potensialı yüksək qiymətləndirilir [10, s.79-80].

Azərbaycan bölgələri arasında Naxçıvan Muxtar Respublikası öz coğrafi və hüquqi-siyasi statusuna görə xüsusi yer tutur. Bu respublika, 1998-ci ildə qəbul edilmiş konstitusiyaya əsasən, "Azərbaycan Respublikası tərkibində demokratik, hüquqi, dünyəvi muxtar respublika" kimi təsbit olunmuşdur. Konstitusiyanın 5-ci maddəsinin 8-ci bəndinə görə muxtar respublikanın Ali vəzifəli şəxsinə Naxçıvan Muxtar Respublikasını xarici dövlətlərlə və beynəlxalq təşkilatlarla, habelə başqa fiziki və hüquqi şəxslərlə münasibətdə təmsil etmək səlahiyyəti verilir. Sözügedən maddənin III hissəsi ilə isə Ali vəzifəli şəxs Azərbaycan Respublikasının qanunları ilə müəyyən olunmuş qaydada ölkəmizin beynəlxalq münasibətlərində Naxçıvan Muxtar Respublikasını təmsil etmək hüququna malikdir [2, s.133-134].

2005-ci ilin oktyabrın 31-də imzalanmış Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin Fərmanı ilə "Azərbaycan Respublikasının həmsərhəd və digər dövlətlərlə və beynəlxalq təşkilatlarla iqtisadi, ticarət, elmi-texniki və mədəni münasibətlərinin genişlənməsini və Naxçıvan Muxtar Respublikasının bu münasibətlərdə iştirakını nəzərə alaraq", Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinin Naxçıvan Muxtar Respublikasındakı İdarəsi yaradılmışdır. Bu idarənin təşkilində məqsəd kimi "Azərbaycan Respublikasının vahid xarici siyasət xəttinin həyata keçirilməsini və bununla əlaqədar Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinin müvafiq vəzifə və funksiyalarının Naxçıvan Muxtar Respublikasında fasiləsiz və ardıcıl həyata keçirilməsini təmin etmək" göstərilirdi. Onun "Əsasnaməsi"yə görə [1], İdarə öz fəaliyyətini muxtar qurumun ən müxtəlif hakimiyyət orqanları, Naxçıvanda yaşayan və fəaliyyət göstərən hüquqi və fiziki şəxslərlə, xarici dövlətlərin mövcud konsulluqları, beynəlxalq təşkilatların nümayəndəlikləri ilə qarşılıqlı əlaqədə həyata keçirir. İdarənin əsas vəzifələri sırasında ölkəmizin vahid xarici siyasi xətti çərçivəsində, mövcud beynəlxalq

münasibətlərində Naxçıvan Muxtar Respublikasının iştirakını təmin etmək, iqtisadi, ticarət, elmi-texniki və mədəni məsələlərlə bağlı muxtar respublikanın xarici dövlətlər və beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlığının inkişafına kömək göstərmək, muxtar qurumun dövlət hakimiyyəti orqanlarının Azərbaycanın beynəlxalq münasibətlərində razılaşdırılmış fəaliyyətinin təmin edilməsində iştirak etmək və s. göstərilmişdir. Göründüyü kimi, sözügedən normativ aktda Naxçıvan Muxtar Respublikasının xarici əlaqələri onun federativ dövlətin subyekti kimi deyil, vahid Azərbaycan dövlətinin unitar quruluşuna uyğun olaraq nizamlanmaqdadır. Bu isə Naxçıvan MR-in beynəlxalq əməkdaşlığını sırf Azərbaycan siyasi-hüquqi məkanının ayrılmaz parçası olması müddəasından irəli gəlir.

Beləliklə, Azərbaycanın qatıldığı ikitərəfli və çoxtərəfli müqavilə və sazişlər ölkəmizin bölgələrinin sərhədyanı və regionlararası xarici əlaqə və əməkdaşlığı üçün geniş imkanlar açmaqdadır. Ölkəmizin beynəlxalq öhdəlikləri bölgələrin sosial-iqtisadi inkişafına, mədəni layihələrin həyata keçirilməsinə, Azərbaycanın və onun regionlarının dünyada tandılmasına əlverişli şərait yaradır. Aparılan təhlillər söyləməyə əsas verir ki, ölkəmizin unitar quruluşu bölgələrin beynəlxalq əməkdaşlıqda bu və ya digər dərəcədə müstəqil subyekt statusunda deyil, Azərbaycan dövlətçiliyinin üzvi komponenti qismində iştirakını şərtləndirir. Bu, müəyyən tarixi, siyasi və coğrafi hallar və səbəblər üzündən fərqli hüquqi-dövləti statusa malik Naxçıvan Muxtar Respublikası üçün də keçərlidir. Baxmayaraq ki, muxtar respublika öz statusuna görə Azərbaycanın digər bölgələrinə nisbətən daha geniş hüquq və səlahiyyətlərə malikdir, onun da xarici əlaqələri Azərbaycan qanunvericiliyi tərəfindən yetərinə aydın təsbit olunmaqdadır. Gətirilən faktlardan da bəlli olur ki, Naxçıvan beynəlxalq əməkdaşlıq aksiyalarında müstəsna olaraq Azərbaycanın xarici siyasi strategiyasına müvafiq surətdə davranır.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. “Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinin Naxçıvan Muxtar Respublikasındakı İdarəsi” haqqında Əsasnamə, 31 oktyabr 2005-ci il // <https://e-qanun.az/framework/10813>
2. Naxçıvan Muxtar Respublikası konstitusiyalarda / tərtibçi, oçerk və mətnlərin müəllifi E. Cəfərli. – Bakı: Elm və Təhsil, – 2014. – 205 s.
3. Конвенция о приграничном сотрудничестве государств - участников Содружества Независимых Государств (Бишкек, 10 октября 2008 г.) // <https://base.garant.ru/2567672/>
4. Конвенция о межрегиональном сотрудничестве государств – участников Содружества Независимых Государств от 16 сентября 2016 года // <https://cis.minsk.by/reestr2/doc/4990#text>
5. Межрегиональное и приграничное сотрудничество государств – участников СНГ: проблемы и перспективы (информационно-аналитическая записка). Москва, 2006 год. 242 с.

6. Межрегиональное и приграничное сотрудничество государств – участников СНГ (информационно-аналитическая записка). Москва, 2011 год. 77 с.
7. Решение о роли Межпарламентской Ассамблеи государств – участников СНГ в развитии межрегионального сотрудничества государств – участников СНГ от 10 октября 2014 года. <https://cis.minsk.by/reestr2/doc/4990#text>
8. Соглашения между регионом государства – участника СНГ и регионом государства – участника СНГ. <https://e-cis.info/cooperation/3746/86869/>
9. Состояние и перспективы развития межрегионального и приграничного сотрудничества государств – участников СНГ (информационно-аналитическая записка). Москва, 2004 год. 141 стр.
10. Шюкюров М.Ф. Внешнеполитические приоритеты Азербайджана в практике взаимодействия с региональными государствами. Диссертация на соискание ученой степени кандидата политических наук. Москва – 2023. 201 с.

РЕЗЮМЕ

ЗАКОНОДАТЕЛЬНЫЕ ОСНОВЫ УЧАСТИЯ РЕГИОНОВ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ ВО ВНЕШНИХ КУЛЬТУРНЫХ И ЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЯХ

В представленной статье рассматриваются некоторые нормативные и политико-правовые аспекты участия регионов Азербайджанской Республики во внешних культурных и экономических связях. Анализ нормативных актов и существующих реалий в этой области позволил заключить, что двусторонние и многосторонние договоры и соглашения, участником которых является Азербайджан, открывают широкие просторы для приграничного и межрегионального сотрудничества регионов нашей страны. Разносторонние международные обязательства страны благоприятствуют для социально-экономического развития регионов, реализации культурных проектов, популяризации Азербайджана и его регионов в мире. Проведенный анализ позволяет утверждать, что унитарное устройство Азербайджанской Республики обуславливает участие его регионов в международном сотрудничестве не как самостоятельных субъектов, а в качестве органических составных частей азербайджанской государственности. Это касается и Нахчыванской Автономной Республики, которая в силу определенных исторических, политических и географических обстоятельств и причин имеет иной правовой и государственный статус. Хотя автономная республика в силу своего статуса обладает более широкими правами и полномочиями, чем другие регионы Азербайджана, ее внешние связи достаточно четко определены азербайджанским законодательством. Из

представленных фактов также следует, что Нахчыван в вопросах международного сотрудничества действует исключительно в русле стратегии внешней политики Азербайджана.

Ключевые слова: *регионы Азербайджанской Республики, Нахчыванская Автономная Республика, внешние связи, законодательство, международные договоры и соглашения*

SUMMARY

LEGISLATIVE BASES OF PARTICIPATION OF REGIONS OF THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN IN EXTERNAL CULTURAL AND ECONOMIC RELATIONS

The presented article examines some normative and political-legal aspects of participation of regions of the Republic of Azerbaijan in external cultural and economic relations. Analysis of normative acts and existing realities in this area allowed to conclude that bilateral and multilateral treaties and agreements to which Azerbaijan is a party open up wide scope for cross-border and interregional cooperation of regions of our country. The country's diverse international obligations are favorable for the socio-economic development of regions, implementation of cultural projects, popularization of Azerbaijan and its regions in the world. The conducted analysis allows to assert that the unitary structure of the Republic of Azerbaijan determines participation of its regions in international cooperation not as independent entities, but as organic components of the Azerbaijani statehood. This also applies to the Nakhchivan Autonomous Republic, which, due to certain historical, political and geographical circumstances and reasons, has a different legal and state status. Although the autonomous republic, by virtue of its status, has broader rights and powers than other regions of Azerbaijan, its external relations are quite clearly defined by Azerbaijani legislation. It also follows from the presented facts that Nakhchivan acts exclusively in line with the foreign policy strategy of Azerbaijan in matters of international cooperation.

Key words: *regions of the Republic of Azerbaijan, Nakhchivan Autonomous Republic, external relations, legislation, international treaties and agreements.*